หนังสือชุด

ครูปฐมวัย

หัวใจแม่

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างองค์รวม (ครูหัวใจใหม่) สถาบันอาศรมศิลป์

หนังสือชุด
ครูปฐมวัย หัวใจแม่

โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างองค์รวม (ครูหัวใจใหม่)
โครงการความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ สถาบันอาศรมศิลป์

ชื่อหนังสือ **แม่ครูพาเล่น**
จัดทำโดย สำนักพิมพ์สานอักษร โรงเรียนรุ่งอรุณ

บรรณาธิการ	เกื้อกมล นิยม
เรื่อง	
ข้อมูล	ฝ่ายสื่อสารองค์กร สถาบันอาศรมศิลป์
เรื่อง	เข็มเพชร ระหว่างงาน ศิริลักษ์ พุทธโคตร
ภาพ	
ภาพถ่าย	ฝ่ายสื่อสารองค์กร สถาบันอาศรมศิลป์
ภาพประกอบ	อรุณโรจน์ รัตนพันธ์
ออกแบบจัดรูปเล่ม	อรุณโรจน์ รัตนพันธ์
พิสูจน์อักษร	ศิริลักษ์ พุทธโคตร
เผยแพร่	ตุลาคม ๒๕๖๑

ขอบคุณที่ปรึกษาด้านข้อมูล

- ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย สถาบันอาศรมศิลป์
- อ.ดิสสกร กุนธร ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบสร้างเด็กเล่นสร้างปัญญา

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ โดย กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

คำนำ

ช่วงปฐมวัย เป็นช่วงวัยที่สำคัญของการบ่มเพาะ และวางรากฐานสำคัญของชีวิต ที่จะนำไปสู่การพัฒนาทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคมที่สมดุล

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเกิดประสิทธิภาพ และมีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อมีผู้ใหญ่ที่แวดล้อมเด็ก ทั้ง พ่อ แม่ ครู เข้าใจในธรรมชาติเด็กอย่างแท้จริง

แล้วครู หรือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ทำอะไรหรืออย่างไรได้บ้าง?

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ยินดีและวางใจที่**สถาบันอาศรมศิลป์** ซึ่งมีภาคีเครือข่ายการทำงานด้านการศึกษาอย่างยาวนาน รับผลิตหนังสือชุด *“ครูปฐมวัยหัวใจแม่”* ทั้ง ๗ เล่มนี้ พร้อมสื่อวีดิทัศน์อีก ๑๐ ตอน ควบคู่กันไป ซึ่งเปรียบเสมือนคู่มือ ที่รวบรวมทั้งหลักการและวิธีการ เอาไว้อย่างครบถ้วน ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย เพื่อให้ผู้ใหญ่ได้นำไปใช้ได้ง่าย ไม่ซับซ้อน และถูกต้องตามหลักพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ซึ่งหนังสือ ๗ เล่มนี้ ประกอบไปด้วย ชุดกิจวัตรประจำวัน รากฐานการงานที่สำคัญเพื่อพัฒนาเด็ก (เล่ม ๑.แม่ครูพาทำงานครัว เล่ม ๒.แม่ครูพาทำงานบ้าน เล่ม ๓. แม่ครูพาทำงานสวน เล่ม ๔. แม่ครูพาคิดอ่านเขียน เล่ม ๕. แม่ครูพาเล่น) ชุดเพื่อพัฒนาครูและผู้ปกครอง (เล่ม ๖. ห้องเรียนพ่อแม่เลี้ยงลูกวิถีไทย และเล่ม ๗. แม่ครูหัวใจใหม่)

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าสื่อชุดนี้จะช่วยให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลเด็กตามพัฒนาการ และกระตุ้นให้ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ตามวัยอย่างเป็นธรรมชาติ เรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง มีสุขภาพแข็งแรง มีความมั่นคงทางอารมณ์ และจิตใจ

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่หนังสือชุดนี้ ขอบคุณภาคีเครือข่ายที่ร่วมแรงร่วมใจผลิตงานอันเป็นประโยชน์ไม่เพียงต่อวงการการศึกษา แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้างอีกด้วย

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

คำนำ

หนังสือครูปฐมวัย....หัวใจแม่ หลอมรวมการเรียนรู้และกิจวัตรการดำรงชีวิตเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งตรงตามธรรมชาติของหลักการเรียนรู้ที่ว่า *"ชีวิตคือการเรียนรู้และการเรียนรู้คือชีวิต"*

การจัดการเรียนรู้ด้วยวิถีนี้ เป็นการบูรณาการการเรียนรู้สาระวิชาต่างๆ และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการเติบโตในวัยต่อมา และเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดำรงความเป็นอยู่ด้วยการพึ่งตนเองได้ ไม่ต้องเริ่มต้นฝึกใหม่ ศักยภาพของนักการจัดการศึกษา ครู หรือ บุคลากรอื่นๆ ที่มีบทบาทการจัดการเรียนรู้ซึ่งมองเห็นการเรียนรู้ (Learning Visibility) และจัดโอกาสการเชื่อมโยงประสบการณ์จากภาคปฏิบัติ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการบันทึกเรื่องราวที่สามารถต่อยอดจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่ง ก่อให้เกิดเป็นเส้นสายทางเดินทางการเรียนรู้ เกิดผลงานการบันทึกหลากหลายอย่างเหมาะกับพัฒนาตามวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับ เช่น ในระดับปฐมวัย ครูหรือผู้ใหญ่ที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ พาคิดพาใคร่ครวญประสบการณ์ตรงด้านต่างๆ ที่ได้ลงมือปฏิบัติมาด้วยการพูดคุยบอกเล่า แล้วเชื่อมเข้าสู่การวาดภาพ ผู้ใหญ่ใจดีช่วยบันทึกสาระเนื้อหาที่เด็กต้องการสื่อสาร เกิดแฟ้มผลงานที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามการรับรู้และการนำเสนอของผู้เรียนแต่ละคน

สภาพการเรียนรู้ดังกล่าว เป็นสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการครบถ้วนทุกด้าน และทั้งยังส่งเสริมพัฒนาการของสมองอย่างสมบูรณ์ จุดเชื่อมโยงของปลายประสาทเซลล์สมองแต่ละเซลล์ได้รับการกระตุ้นให้แข็งแรง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของพัฒนาสมรรถนะต่างๆ อย่างสมบูรณ์

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์
ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย สถาบันอาศรมศิลป์

สารบัญ

๑ บทนำ ๙

เรื่องเล่นเรื่องใหญ่ ๑๐

ทำไมต้องให้เด็ก... “เล่น” ๑๒

ไม่ว่าจะเล่นอย่างไร ก็ได้เรียนรู้ ๑๔

ยิ่งเล่น...พัฒนาการด้านต่างๆ ยิ่งเติบโต ๑๘

๒ บททำ ๒๑

“เล่น”.....แล้วดีอย่างไร (HEAD HAND HEART) ๒๒

สนามเด็กเล่นเป็นสนามประลอง ๓๐

สนามประลองแบบต่างๆ

๑.เล่นนอกห้องเรียน :- เล่นกับธรรมชาติ, เล่นในสนามเด็กเล่น ๓๔

๒.เล่นในห้องเรียน :- เล่นในมุมเรียนรู้ , เล่นในศูนย์การเรียนรู้ ๓๘

๓ บทแม่ครู ๔๗

บทบาทสำคัญของผู้ใหญ่ต่อการเล่น ๔๘

เรื่องเล่าข้างสนามเด็กเล่น ๕๔

หัวใจของการทำสนามเด็กเล่น ๕๖

ตัวอย่างการทำสนามเด็กเล่นด้วยพลัง บ้าน-วัด-โรงเรียน ๕๘

วิธีทำสนามเด็กเล่นอย่างง่าย ๖๒

มองการเล่นของเด็กให้เป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม ๗๔

แบบสังเกตพัฒนาการ ๗๖

ตัวอย่าง การบันทึกแบบสังเกตพัฒนาการ ๗๘

ภาคีเครือข่าย ๘๐

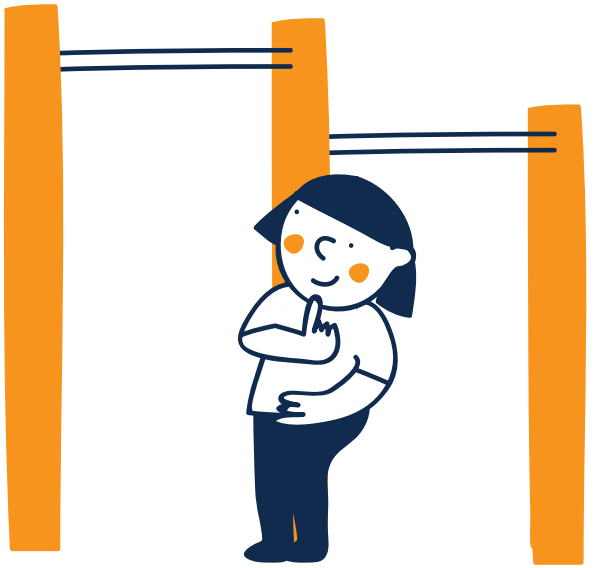

๑ บทนำ

ยังจำได้ไหมว่าตอนเด็กๆ เราสนุกมากขนาดไหนเมื่อได้ “เล่น”
แล้วเคยสงสัยไหมว่า “การเล่น” สำคัญต่อเด็กๆ อย่างไร
ทำไมเราจึง **“ต้อง”** เปิดโอกาสให้เด็กๆ **“เล่น”**

เรื่องเล่น เรื่องใหญ่

ทำไมเรื่องเล่นจึงเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเรื่อง *“เล่น”* ไม่ใช่แค่เล่นๆ แต่เป็นเรื่อง *“จริง”* สำหรับเด็ก **งานหลักของเด็กเล็กๆ ก็คือ การเล่น**

หากนึกย้อนไปเมื่อครั้งที่เรายังเด็ก เราเคยเล่นอะไรกันมาบ้าง สนุกมากแค่ไหน เล่นกับใคร ได้รู้อะไรจากการเล่นบ้าง...? จะเห็นเราว่าเราเองก็เคยได้อะไรมากมายจากการเล่น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า **การเล่นเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติที่สุดของเด็ก** โดยเฉพาะเวลาที่ได้ *“เล่นอิสระ”* ไม่มีผู้ใหญ่เข้ามา *“จัดการ”* การเล่น

ช่วงวัย ๐-๗ ปี คือวัยทองของการพัฒนาสมอง และปัญญา
และเป็นโอกาสทองของการบ่มพาะจิตสำนึกที่รู้คุณค่า รู้ควร ไม่ควร รู้กาลเทศะ

การเล่นคือการงานอันสำคัญของเด็ก
คือเครื่องมือนำพาให้เด็กไปถึงปัญญา มีความสุข
เป็นเมล็ดพันธุ์ของฉันทะ (ใฝ่เรียนรู้)

ทำไมต้องให้เด็ก... “เล่น”

จากพัฒนาการตามวัยของเด็กช่วงอายุ ๐ - ๗ ปี ให้เด็กเล่นดีที่สุด เพราะเด็กที่อายุน้อยกว่า ๗ ปี **ยังไม่พร้อมสำหรับการนั่งเรียน เขียน อ่าน** ทั้งสมอง จิตใจ และกล้ามเนื้อมือมัดเล็ก นิ้วมือ ยังไม่พร้อมสักอย่าง ผู้ใหญ่ไม่ต้องไม่เร่งรีบเร่งรัด เด็กจะรู้วิธีนับเลข คิดเลข ถอดรหัสการสะกดคำ ประสมคำได้ด้วยตัวเองเมื่อถึงเวลา (๗ — ๘ ปี) เพียงแค่ “รอ” และใช้เวลาช่วง ๐ - ๗ ปีนี้ให้เด็กได้สะสมทักษะและประสบการณ์ต่างๆ ผ่านการเล่น ยิ่งเล่นยิ่งส่งผลดีต่อการเรียนวิชาการในระยะยาว

๐-๗ ปีคือ “วัยทองของชีวิต วัยทองของรากฐานที่สมบูรณ์”

สมองของเด็กเริ่มพัฒนาตั้งแต่อยู่ในครรภ์แม่ เด็กตั้งแต่สามเดือนแรก ก็สามารถจำแนกการกินได้ แยกแยะเสียงได้ มือเริ่มกำ เริ่มทดสอบมือและขา ตัวเอง สมองของเด็กมีหลายล้านเซลล์ แต่ละเซลล์ก็มีจุดเชื่อมต่อกัน (ซิแนปส์* synapse) ซึ่งเซลล์พวกนี้จะเจริญได้ดีในช่วง ๓ ขวบปีแรก เพราะความสมบูรณ์ทางสมองของเด็กจะมีเกือบ ๙๐ %

เซลล์จะเชื่อมกันได้ก็ต่อเมื่อได้สัมผัส ได้จับ ได้ทำ จุดสัมผัสตรงนี้สำคัญที่สุด ยิ่งสร้างเครือข่ายของเซลล์มากเท่าไร ยิ่งได้สัมผัส สร้างประสบการณ์มากเท่าไร ก็จะยิ่งทำให้สมองแข็งแรง ดังนั้นเราจึงควรจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ไปกระตุ้นการเรียนรู้ ได้เล่น ได้ทำ เพราะจะมีผลต่อสมองทำให้เกิดการพัฒนาในทุกด้านของเด็ก ให้แข็งแรงขึ้นเรื่อยๆ

---

* ซิแนปส์ (synapse) : สมองทำหน้าที่ในการส่งผ่านสัญญาณไปตามเครือข่ายใยประสาทที่ซับซ้อน ที่ประกอบด้วย เซลล์ประสาทนับพันล้านเซลล์ กระแสเคมีไฟฟ้าเหล่านี้ผ่านจากเซลล์สู่เซลล์ด้วยวิธีการที่เรียกว่า ซินแนปส์ (Synapse) (ที่มา OKMD)

“ต้องเข้าใจก่อนว่า เล่นไม่ใช่เพื่อการเอาชนะ แต่เพื่อได้ฝึกนิ้วมือ นิ้วมือสำคัญอย่างไร นิ้วมือคือตัวเชื่อมการเรียนรู้ ยิ่งใช้นิ้วมือทั้งห้าครบเท่าไหร่มากเท่าไหร่ สมองจะยิ่งพัฒนามากขึ้น แล้วกิจกรรมที่จะทำให้ใช้นิ้วได้ครบทุกนิ้ว คือการเล่น”
นายแพทย์ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก

ไม่ว่าจะเล่นอย่างไร ก็ได้เรียนรู้

เล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน

ฝึกสร้างความสัมพันธ์แห่งการแบ่งปัน การรับ การให้ การให้อภัย

เล่นกับผู้ใหญ่

ฝึกสร้างความสัมพันธ์ การถ่ายเทความสามารถ รับรู้ต่อสภาพความเป็นจริง สร้างแรงบันดาลใจให้พัฒนาศักยภาพของตัวเองให้มากขึ้น

เล่นโดยไม่มีของเล่น

แม้ไม่มีของเล่น เด็กๆ ก็ยังหาทางเล่นสนุกกันได้

เล่นของเล่น

เป็นการฝึกสร้างการรับรู้ของสรรพสิ่ง ของเล่นยิ่งใกล้เคียงของจริงก็ยิ่งน่าสนใจ และท้าทายสำหรับเด็ก

เล่นของเล่นในธรรมชาติที่ไม่สำเร็จรูป

ยิ่งท้าทายสำหรับเด็ก

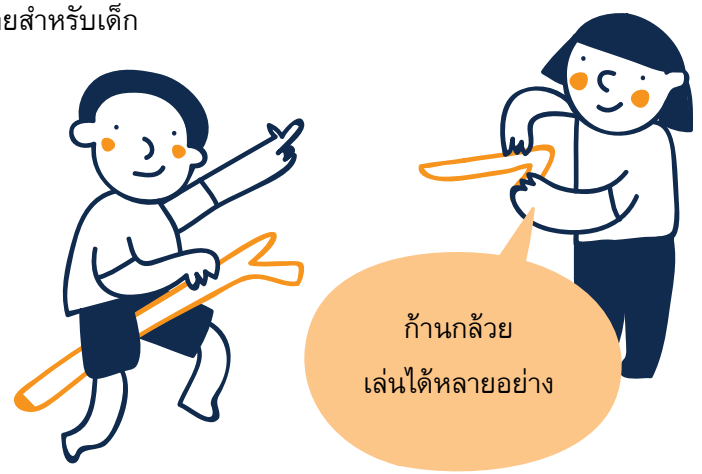

ห้องเล่น หรือ เล่นบ้านบนต้นไม้ เชื่อมโยงเด็กสู่โลกแห่งความเป็นจริงของผู้ใหญ่ได้ใกล้เคียงที่สุด

การเล่นคือการ สร้าง และ สะสม ประสบการณ์

ขาดการเล่น = ขาดประสบการณ์

เรียนมาก เล่นน้อย = ขาดโอกาสพัฒนาทักษะการคิด

ยิ่งเล่น...พัฒนาการต่างๆ ยิ่งเติบโต

การเจริญเติบโต
ด้านร่างกาย :
การเล่นเป็นการออกกำลังตามธรรมชาติของเด็ก เป็นการฝึกกล้ามเนื้อให้ทำงานประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อกล้ามเนื้อได้พัฒนาเต็มที่ก็ทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไวและมีประสิทธิภาพ สุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ และความเครียดลดลง

การเจริญเติบโต
ด้านอารมณ์ – จิตใจ :
การเล่นจะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นคงทางอารมณ์มีความมั่นใจในตัวเอง มีความสุขสนุกสนานและรู้จักเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น รู้จักปรับอารมณ์ให้เข้ากับภาวะแวดล้อม และการเล่นจะช่วยลดความคับข้องใจของเด็ก ก็ทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไวและมีประสิทธิภาพ สุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ และความเครียดลดลง

การเจริญเติบโต
ด้านสังคม :
การเล่นจะช่วยเด็กในเรื่องของการปรับตัว รู้จักยอมรับกฎเกณฑ์กติกา มารยาทต่างๆ ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเสริมสร้างมนุษย์สัมพันธ์ ฝึกการอดทนที่จะรอคอยเรียนรู้ที่จะอยู่รวมกลุ่ม รู้จักบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

การเจริญเติบโต
ด้านสติปัญญา :
ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ เรียนรู้จากการแก้ปัญหาผ่านการเล่น พัฒนาการทักษะการสื่อสารเมื่อเด็กได้พูดได้อธิบายแสดงความรู้สึกผ่านการเล่นกับเพื่อนฝึกจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ และสร้างทัศนะคติที่ดีต่อการเรียนรู้

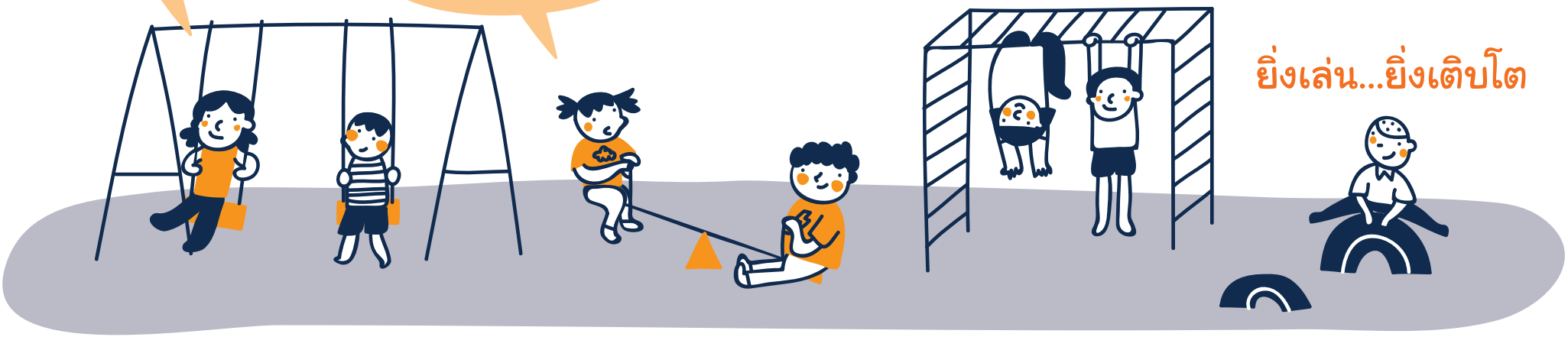

ยิ่งเล่น...ยิ่งเติบโต

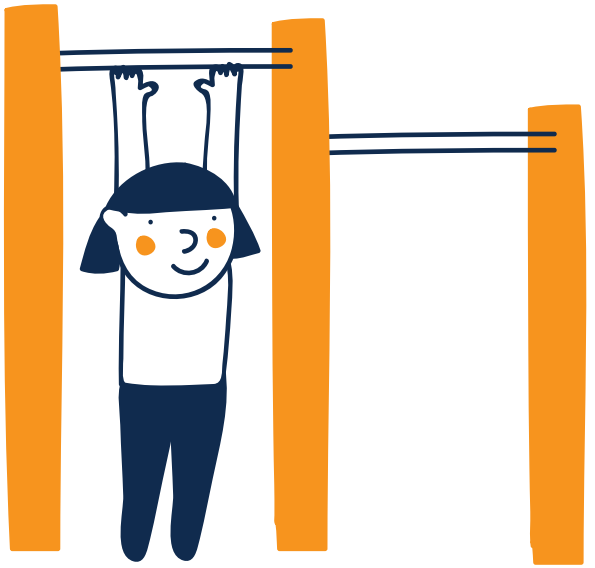

๒ บททำ

ในหนึ่งวัน เราเปิดโอกาสให้เด็กๆ “เล่น” มากน้อยแค่ไหน
แล้วเด็กควรได้ “เล่น” อะไร แบบไหน จึงจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการ

เล่นแล้วดีอย่างไร

การเล่น คือการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพัฒนาการของเด็กในทุกๆ ด้าน ทั้งพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ

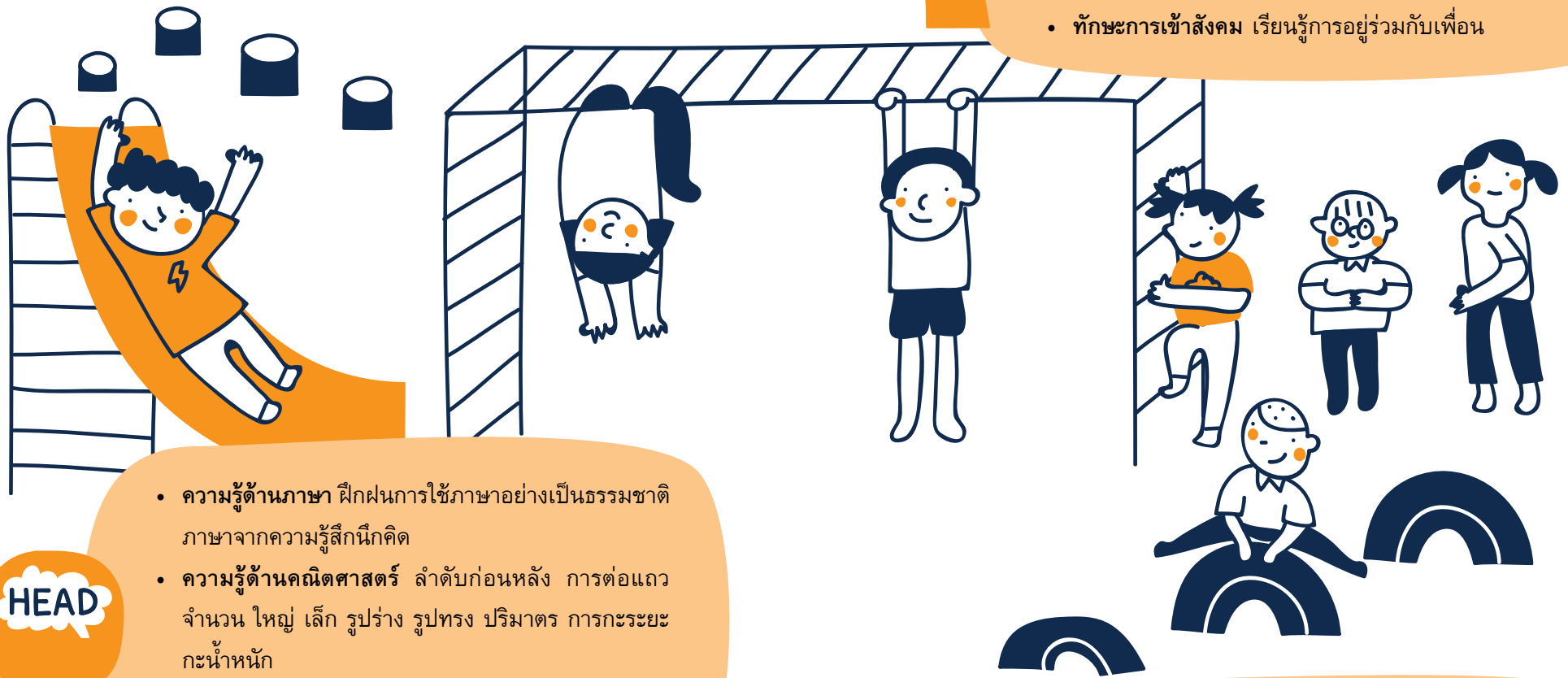

HAND

- **ทักษะด้านร่างกาย** - กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ได้พัฒนา ใช้งานอย่างคล่องแคล่ว ฝึกทำงานประสานกันเช่นแขน ขา ลำตัว
- **ทักษะ EF** - การคิดยืดหยุ่น รู้จักรอ ฝึกแก้ปัญหา พลิกแพลงการเล่น
- **ทักษะการเข้าสังคม** เรียนรู้การอยู่ร่วมกับเพื่อน

HEAD

- **ความรู้ด้านภาษา** ฝึกฝนการใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ ภาษาจากความรู้สึกนึกคิด
- **ความรู้ด้านคณิตศาสตร์** ลำดับก่อนหลัง การต่อแถว จำนวน ใหญ่ เล็ก รูปร่าง รูปทรง ปริมาตร การกะระยะ กะน้ำหนัก
- **ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์** สถานะ ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ
- **ระบบประสาทต่างๆ ทำงานประสานกัน**

HEART

การเล่นทำให้ไม่ต้องกลัวผิด ส่งเสริมความมั่นคงทางอารมณ์ เรียนรู้อารมณ์ทั้งด้านบวกและลบ

ความรู้ (Head)

ภาษา : ฝึกฝนการใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ ภาษาจากความรู้สึกนึกคิด ฝึกการพูดเป็นประโยคกับเพื่อน

คณิตศาสตร์ : การนับเลข การรู้ค่าของจำนวน การตวง รูปทรง ขนาด การกะระยะ การจัดกลุ่ม/หมวดหมู่ การจัดลำดับ (รอเล่น) การเพิ่ม-ลดจำนวน

วิทยาศาสตร์ : จากการสังเกต การคาดเดา การทดลองเล่น การทำซ้ำ สถานะของวัตถุ แรงโน้มถ่วง แรงเหวี่ยง การไหล

ระบบประสาทสัมผัสทั้งห้า ตา หู จมูก ปาก ผิวสัมผัส ทำงานประสานเชื่อมโยงกัน

ทักษะ (Hands)

พัฒนาทักษะทานด้านร่างกาย : เสริมสร้างความแข็งแรงทั้งร่างกาย ฝึกการทำงานของมือ เท้า แขน ขา ตา สัมพันธ์กัน

ทักษะ EF (Executive Functions)

- **ฝึกความจำใช้งาน (Working memory)** เก็บประมวลและดึงข้อมูลที่เก็บในคลังสมองออกมาใช้ได้ตามสถานการณ์ ทำซ้ำๆ จนจำและทำได้ด้วยตัวเอง เช่น ปีนอย่างไรจึงจะง่าย
- **ฝึกความยืดหยุ่นทางความคิด (Shift/Cognitive Flexibility)** คือความสามารถในการปรับเปลี่ยน/พลิกแพลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น อยากเล่นแต่คิวยาว ก็เปลี่ยนไปเล่นอย่างอื่นรอ
- **ฝึกการควบคุมตนเอง (Inhibitory Control)** คือความสามารถในการควบคุมความต้องการของตนเองอย่างเหมาะสม เช่น เคารพกติกา อยากเล่นแต่มาทีหลังต้องรอ อยากเล่นแต่หมดเวลาก็ต้องหยุด

- **ฝึกการวางแผน (Planning and Organizing)** เมื่อได้เล่นบ่อยๆ ซ้ำๆ รู้ลำดับวิธีเล่น รู้จักวางแผนการเล่น

ทักษะการเข้าสังคม เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้ท่าทีที่เหมาะสม รู้จักวิธีสร้างมิตรภาพ วิธีปฏิเสธ

จิตสำนึกที่ดี (Heart)

ฝึกเด็กให้รู้จักเอาชนะจิตใจตนเอง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค พึ่งพาตนเองได้

ฝึกให้เด็กมีวินัย เล่นแล้วทำความสะอาด ล้างมือ เก็บของเข้าที่ และรู้จักแบ่งปันพื้นที่ หรือของเล่นให้กับผู้อื่น

ฝึกเด็กให้เรียนรู้จากความผิดพลาด ผิดแล้วรู้จักแก้ไข

ไม่กลัวผิด

เรียนรู้อารมณ์ทั้งด้านบวก และด้านลบ ฝึกเข้าใจอารมณ์

“ธรรมชาติของเด็กคือเล่น การงานของเด็กก็คือเล่น ถ้าใช้การเล่นนำในการเรียนรู้ทั้งหลาย เด็กก็จะสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องต่างๆ การเล่นเป็นองค์รวมที่ไม่แยกวิชาออกจากกัน ไม่แยกว่าวิชานี้คือวิชาน้ำ วิชาดิน ยิ่งเล่นมากยิ่งชำนาญ ฝึกแก้ปัญหาทั้งหลาย”

อาจารย์ดิสสกร กุนธร

สถาปนิก ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เล่น + แก้ปัญหา = สร้างปัญญา

“เด็กทุกคนมีแรงขับเคลื่อนของการเอาตัวรอด แรงขับเคลื่อนในการเรียนรู้ เมื่อเด็กมีความสนใจอยากรู้ แล้วถ้าหากว่าความอยากรู้นั้นไม่เป็นไปตามที่ต้องการ เด็กก็จะหาทางแก้ปัญหา ทำให้สมองเกิดการทำงานเชื่อมต่อกัน (ซิแนปส์) การผิดพลาดในการเล่น ในการแก้ปัญหายิ่งเป็นเรื่องดี เพราะเด็กได้เรียนรู้ จดจำข้อมูล และแก้ปัญหาใหม่ สิ่งเหล่านี้พาเกิดเป็นปัญญา”

ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์

ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย สถาบันอาศรมศิลป์

สนามเด็กเล่นเป็นสนามประลอง

ประลองกำลังที่จะได้รู้ตนเอง ที่จะได้พิสูจน์ความสามารถของตนเอง

ก่อนเล่นต้อง...มีครูเป็นผู้นำ

ครูต้องลองเล่นก่อน เพื่อให้ตัวครูเองเข้าใจ รู้ภาวะอารมณ์ รู้จิตใจของเด็ก ต่อของเล่นชิ้น นั้นๆ

"เมื่อได้ลองเล่น จะรู้ว่าบางชิ้นก็ไม่ง่าย การโหนลงมา ถ้าเราจัดการร่างกายไม่ดีก็ตก เกิดกลัวแบบเด็ก เราถึงได้รู้เลยว่าการเห็นเด็กบางคนกล้าๆ กลัวๆ อยู่คือเขากำลังตัดสินใจ เราจะรู้จักการให้โอกาสเด็กมากขึ้น เพราะเราเคยผ่านชั่วโมงความหวาดเสียวมาแล้ว พอลองเล่นเองก่อน จะทำให้เราจะมีใจอีกแบบในการดูเด็ก"

ครูเรวดี ดุงศรีแก้ว ครูใหญ่ฝ่ายอนุบาล โรงเรียนรุ่งอรุณ

ข้อตกลงร่วมกันของการเล่น

- ดูแลตนเองได้ ไม่ทำให้ตนเองบาดเจ็บหรืออยู่ในภาวะเสี่ยง รับผิดชอบตนเองได้
- ดูแลผู้อื่นเป็น ไท่ทำให้ผู้อื่นบาดเจ็บเล่นแบบรับผิดชอบผู้อื่นด้วย
- ดูแลของเล่นไม่ให้เสียหาย เล่นเสร็จแล้วทำความสะอาดและเก็บเข้าที่

สนามเด็กเล่นที่ดีที่สุดคือ
เล่นในธรรมชาติ
ปีน
กะกำลัง
จินตนาการ
จับ ยึด
ทรงตัว
ต้นอรพิม ไม้เถาเลื้อย สถานที่โรงเรียนรุ่งอรุณ

สนามประลองแบบต่างๆ

๑. เล่นนอกห้องเรียน

“เด็กได้ลงมือปฏิบัติ ผ่านสองมือ ได้ประสบการณ์ตรง ตาคอยสังเกต หูคอยฟังเสียง จมูกสัมผัสกลิ่น กล้ามเนื้อต่างๆ ของร่างกายได้เคลื่อนไหว”

๑.๑ เล่นกับธรรมชาติ

ใบไม้ ต้นไม้ ก้อนหิน ทราย แสงแดด สายลม หยดน้ำ ธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรานั้นมีความหมาย มีความนุ่มนวล อ่อนโยนและมีชีวิต ธรรมชาติจึงเป็นเพื่อนที่จะช่วยหล่อหลอมจิตใจให้ละเอียดอ่อน ผ่อนคลาย และเป็นสื่อการเรียนรู้ปลายเปิดที่มีอิสระ ไม่จำกัดรูปแบบ จึงทำให้เด็กๆ จะได้ฝึกใช้ทั้งตา หู จมูก ปาก ผิว ครบทั้ง ๕ ระบบประสาทสัมผัสในการสร้างสรรค์การเล่นในธรรมชาติ สร้างความท้าทาย และเกิดการแก้ปัญหา

ลักษณะการเล่น

ประดิษฐ์ของเล่นเองในธรรมชาติ
(เอากิ่งไม้ ใบไม้ มาทำของเล่น ปั้นดินปั้นทราย)

เด็กได้อะไร

- ความคิดสร้างสรรค์ หาทางเล่น ออกแบบของในธรรมชาติมาเล่นให้ได้
- จินตนาการ ของที่หยิบจับล้วนมีที่มา สามารถระบุความหมายของการนำมาใช้ได้

ลักษณะการเล่น

ปีน โหน ห้อย เหนี่ยวต้นไม้

เด็กได้อะไร

- ยืดเหยียดกล้ามเนื้อมือเท้า การจับยึดต้นไม้ ความเหนียว ความยืด
- มือเท้าสัมผัสพื้นผิว ความแข็ง ความนุ่มความขรุขระ
- กะน้ำหนักของตัวเองกับกิ่งไม้ การเอาตัวรอด

ลักษณะการเล่น

สร้างมุม สร้างพื้นที่ของตนเอง (เอากิ่งไม้ ใบไม้ มาจัดเป็นสถานที่ของตน ทำเป็นบ้าน ทำเป็นครัว ห้องต่างๆ)

เด็กได้อะไร

- จินตนาการ ระบุความหมายของการนำมาใช้ได้
- สวมบทบาทสมมุติ นำประสบการณ์ที่เคยผ่านมา แสดงออก จำลองเหตุการณ์ ฝึกถ่ายทอดความรู้ของตนเอง
- การสื่อสารกับเพื่อน การทำงานกลุ่ม

บทบาทของครู

- สังเกตเด็กว่าสามารถปีน โหน เหนี่ยว ฯ ได้หรือไม่ กล้ามเนื้อร่างกายเป็นอย่างไร
- คนไหนติดขัดก็เข้าไปสนับสนุนให้กำลังใจ
- ระวังความปลอดภัย
- รับฟัง เมื่อเด็กเล่าหรือพูด
- สอบถามถึงความหมาย หรือที่มาของการทำ หรือประดิษฐ์

อ๊ะอ๊ะ อย่าลืมสังเกตการเล่นของเด็กแต่ละคนแล้วระบุ HEAD HAND HEART เพื่อติดตามดูพัฒนาการด้วยนะคะ

๑.๒ เล่นในสนามเด็กเล่น

เพราะบริบทธรรมชาติในแต่ละพื้นที่มีไม่เท่ากัน การทำเครื่องเล่นในสนามเด็กเล่นจึงเป็นการเติมประสบการณ์บางส่วนที่ขาดหายไปให้กับเด็กๆ แต่ก็ยังต้องมีองค์ประกอบของธรรมชาติมาร่วมด้วย เช่น มีต้นไม้ใหญ่ ลานทราย ลานดิน สระน้ำ หรือลำธาร แสดงแดดส่องถึง อากาศถ่ายเท เป็นต้น

ลักษณะการเล่น

บทบาทสมมุติ (ชุดเครื่องครัว)

เด็กได้อะไร

- กดน้ำหนักของจริง
- กล้ามเนื้อข้อมือ การยก การจับ
- สวมบทบาทสมมุติ จำลองประสบกาณ์ตนเอง
- การสื่อสารกับเพื่อน การทำงานกลุ่ม

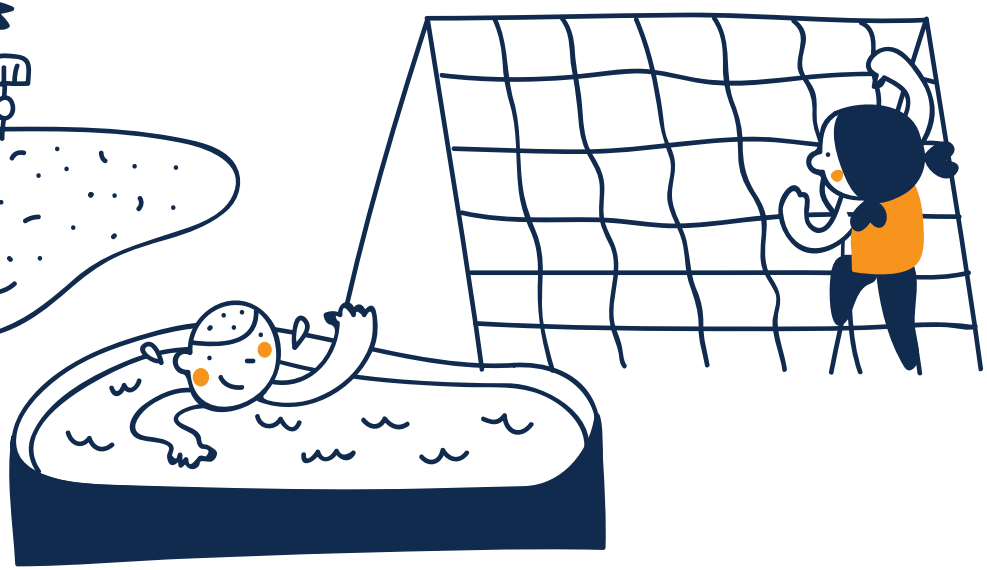

ลักษณะการเล่น

เล่นน้ำ (น้ำพุ สระว่ายน้ำ ลำธาร)

เด็กได้อะไร

- ผ่อนคลายความเครียด
- ฝึกว่ายน้ำ
- เข้าใจเรื่องของลอยน้ำ

ลักษณะการเล่น

สร้างสมดุล ทางเดินต่างระดับ ผิวสัมผัสที่หลากหลาย ลานหิน เชือก ไม้ ยางรถ แผ่นสไลด์เดอร์

เด็กได้อะไร

- ฝึกการทรงตัว จัดสมดุลร่างกายตนเอง
- ผิวสัมผัส ของทางเดินทรงตัวที่หลากหลาย
- ความกล้า ความสนุก ความท้าทาย

ลักษณะการเล่น

ปีนเชือก โหนเชือก

เด็กได้อะไร

- ยืดเหยียดกล้ามเนื้อมือเท้า การจับยึด เหนี่ยวตัว การดันตัว พัฒนาการด้านร่างกาย
- กะน้ำหนักของตัวเอง กับการปีน
- ผิวสัมผัส
- ความกล้า ความสนุก ความท้าทาย

บทบาทของครู

- สังเกตเด็กว่าสามารถปีน โหน เหนี่ยว ฯ ได้หรือไม่ กล้ามเนื้อร่างกายเป็นอย่างไร
- คนไหนติดขัดก็เข้าไปสนับสนุนให้กำลังใจ
- ระวังความปลอดภัย
- สอบถามในบางครั้ง เมื่อเด็กเล่าหรือพูดประสบการณ์การเล่นให้ฟัง

๒ เล่นในห้องเรียน

๒.๑ เล่นในมุมการเรียนรู้

แม่ครูต้องจัดมุมต่างๆ ในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งแต่ละมุมที่ครูได้จัดสรรนั้น ผ่านการออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการ และกิจวัตรประจำวันของเด็ก

มุมบล็อก

โดยนำเครื่องเล่นเป็นตัวต่อรูปทรงเลขาคณิต เช่น ตัวต่อไม้ กล่องขนาดต่างๆ

เด็กได้อะไร

เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้คิดสร้างสรรค์ เป็นการเล่นแบบไร้กรอบ สร้างสมาธิ

มุมบทบาทสมมุติ

ได้สวมบทบาทสมมุติในอาชีพที่จริงจังมากขึ้น อาจจัดมุมให้จำลองสถานที่การงานต่างๆ เช่น เป็นโรงพยาบาลให้เด็กๆ ได้สวมบทบาท หมอ พยาบาล คนไข้ หรือร้านค้าเป็นพ่อค้า ลูกค้า

เด็กได้อะไร

เกิดการสื่อสารกันและกัน การฝึกเรียนรู้ประสบการณ์จริง

มุมผ้า

เลือกผ้าหลากหลายขนาดจัดวางในมุมนี้ ให้เด็กได้ลองสวมบทบาทสมมุติแต่งตัว ทำฉาก ทำของเล่น ตามจินตนาการ

เด็กได้อะไร

ความคิดสร้างสรรค์ ฝึกคิดประดิษฐ์ ให้เป็นของเล่นที่ตนต้องการ ได้ถ่ายทอดความคิดผ่านการเล่น

มุมศิลปะ

อาจจะมีทั้งอุปกรณ์การวาดเขียน และอุปกรณ์การปั้น (ปั้นดินหรือแป้ง)

เด็กได้อะไร

สร้างเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ฝึกกล้ามเนื้อข้อมือ และงานศิลปะยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือบันทึกการเรียนรู้ให้เด็กฝึกถ่ายทอดเรื่องราวได้ด้วย

มุมหนังสือ

หนังสือนิทานภาพต่างๆ ที่มีภาพประกอบที่ดึงดูด เข้าใจง่าย เนื้อหาที่สมกับวัย เป็นมุมที่ครูและเด็กใช้ร่วมกันได้

เด็กได้อะไร

ได้ภาษา ฝึกสังเกตภาพวาด สังเกตรูป และตัวอักษรต่างๆ ได้ลองออกเสียง ได้สื่อสารกับผู้อื่น

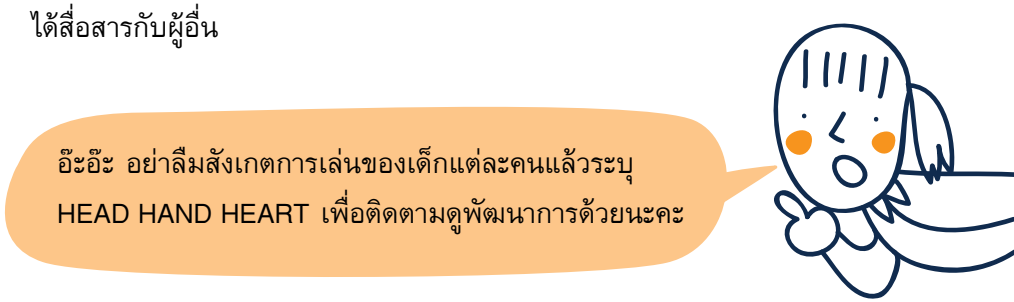

๒.๒ เล่นในศูนย์การเรียนรู้

เล่นในห้องแล้ว เรามาสร้างความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายมิติ ภายในโรงเรียนกัน จะทำให้เด็กจะเกิดการคิดอย่างเป็นระบบและเป็นลำดับขั้นตอน

ตัวอย่างการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ให้เด็กๆ เลือกจาก...

๑ “ชีวิตเป็นตัวตั้ง” เรียนเรื่องใกล้ตัว บูรณาการในชีวิตประจำวัน

เรื่องกิน อยู่ เป็น รู้ไว้ดูแลตนเองได้ ดูแลผู้อื่นได้

- เข้าใจธรรมชาติของฝน
- เปียกฝนแล้วต้องทำตัวอย่างไร ไม่ให้เป็นหวัด
- อุปกรณ์ป้องกันฝน

๒ สอดคล้องกับความรู้ เรื่องภาษา สิ่งแวดล้อม ฤดูกาล วิทย์-คณิต เรียนรู้แบบลงมือทำ

- ฝนตกมาเป็นน้ำของลอยน้ำ จมน้ำมีอะไรบ้าง
- น้ำมา มีปลา มีกบ มีตะขาบ มี... ฯลฯ

- ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฤดูฝนมีหลากหลายคำ

ตัวอย่างเรียนฤดูกาล “เด็กกับฝน” (ช่วงเดือน พ.ค. ถึง ส.ค.)

- ฝนตกมาเป็นน้ำ น้ำฝนดื่มได้ เครื่องกรองน้ำ

- พืชผัก อาหารหน้าฝน

๓ เชื่อมโยงไปสู่คุณค่าและความหมายต่อชีวิต

หยดน้ำ หล่อเลี้ยงชีวิต เลี้ยงโลกทั้งใบ รู้คุณค่าการใช้น้ำ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ชวนกันมาอ่านนิทานเกี่ยวกับฝน
ชวนกันมาแสดงละครเรื่องฝน
ชวนกันมา...เล่นในหน้าฝน

บทบาทครู

ทำศูนย์การเรียนรู้

๑. สรุปเป้าหมายในการเรียนการสอน เลือกหัวข้อของศูนย์การเรียนรู้ เช่น เรื่องฤดูกาล (เรื่องใกล้ตัวเด็ก)

๒. หากิจกรรมมารองรับแผนการเรียนรู้

๓. ครูออกแบบสื่อ เครื่องมือ เพื่อเป็นชุดความรู้ให้แก่เด็ก

๔. ก่อนเล่น เล่าเรื่องราว เชื่อมโยงความหมาย และกำหนดกติกา

ระหว่างและหลังเล่น

- อำนวยความสะดวกให้เด็กได้เข้าไปเล่นได้ครบทุกมุม
- สังเกตพัฒนาการเด็กที่เล่นในแต่ละมุม
- สอบถามในบางจังหวะ รับฟังและไม่ตัดบทในการเล่น
- ร่วมเล่น ร่วมเรียนไปด้วยกันกับเด็ก
- ประเมินการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยการสอบถาม หรือบันทึกเป็นทำกิจกรรมวาดภาพ ปั้นดิน

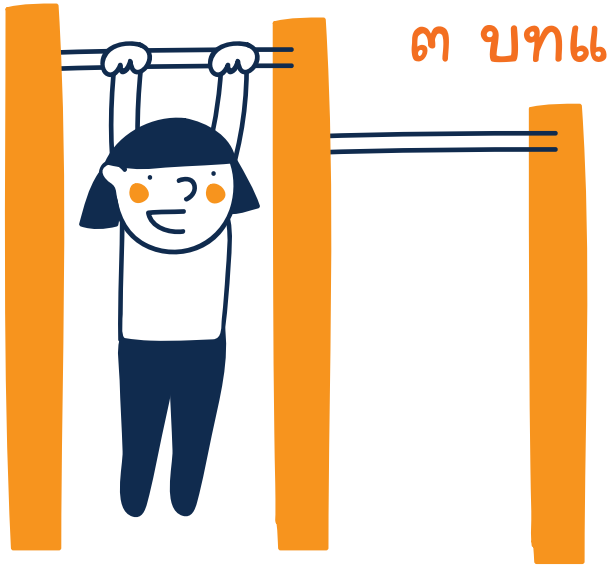

๓ บทแม่ครู

บทบาทสำคัญของผู้ใหญ่ต่อการเล่น

โดย อ.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์

- **รอเป็น** ไม่ใจร้อน เมื่อมีโอกาสที่เอื้อจึงค่อยบอก ไม่ไปให้คำตอบกับเด็กเร็วเกินไป ให้เด็กได้ลองค้นหาคำตอบด้วยตัวเองก่อน
- **รู้จักนิ่ง** ให้เด็กได้แสดงออก เมื่อเด็กได้แสดงออก เด็กจะได้เรียนรู้อย่างเต็มที่
- **สร้างวินัย** ด้วยการเป็นต้นแบบก่อน พาเด็กทำตาม จนเป็นกิจวัตร
- **ส่งเสริม แนะนำ** การเล่นให้เด็ก สามารถสาธิตบางอย่างได้ ให้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเสริมให้เด็กเชื่อมโยงได้ **แต่ไม่ทำแทนเด็ก**
- **ตั้งคำถาม** เพื่อให้เด็กได้ลองคิดหาคำตอบ คำถามง่ายๆ จากสิ่งรอบตัว
- **วางใจเด็ก** อย่าปกป้องจนมากเกินไป จนอยู่ในภาวะปลอดเชื้อ ต้องให้เด็กเกิดภูมิต้านทาน ไม่ว่าจะเป็นต้านทานเชื้อโรคหรือภูมิต้านทานในเรื่องปัญหาต่างๆ ทั้งความล้มเหลว ความผิดพลาด หรือบาดเจ็บ ผู้ใหญ่ต้อง**ให้เด็กเผชิญในระดับที่เขารับได้** โดยทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน แต่ถ้าเห็นว่าจะเป็นอันตราย ก็ป้องกัน
- **ให้เด็กได้เรียนรู้การป้องกันอันตราย** เด็กจะมีหูตาที่คมขึ้น แล้วรู้จักระมัดระวังสภาพแวดล้อมรอบตัวได้
- **จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเล่น ปลอดภัย** การเล่นอย่างใดอย่างหนึ่งไม่อาจตอบสนองประสาทสัมผัสทั้งห้า (ตา หู จมูก ลิ้น ผิวสัมผัส) ควรจัดสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กได้เล่นให้ครบทั้งห้า
- **แทรกคุณธรรมที่เหมาะสมกับวัย** สมบริบท ไม่มากเกินวัย ให้เด็กได้รู้จักวินัยในตนเอง วินัยในคนอื่น เช่น รู้จักรอ รู้จักเข้าแถว รู้จักดูแลขยะที่เกิดขึ้นกับตนเอง

บทบาทของครู พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่สำคัญที่สุด คือเป็น

“กัลยาณมิตรที่คอยกระตุ้นเด็ก ให้ใส่ใจและตระหนัก”

ดังนั้นการเล่นกับการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมสามารถไปด้วยกันได้
และทุกสถานการณ์ เป็นสถานการณ์ของการเรียนรู้ได้ทั้งหมด

ก่อนเล่น แม่ครูออกแบบการเรียนรู้

- ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ จัดตารางเรียน จัดสถานที่
- เป็นผู้ผลิตสื่อของเล่น หรือสื่อทำมือ

ระหว่างเล่น บทบาทแม่ครู

- แม่ครูจัดเตรียม สื่อ อุปกรณ์ สถานที่ หาจะที่ทางวางของเล่นให้จูงใจ ง่ายต่อการหยิบจับ และตำแหน่งที่เก็บล้างก็อยู่ใกล้กัน
- สร้างวินัย โดยเริ่มแรกครูต้องพาทำก่อน และทำอย่างต่อเนื่อง จนเด็กๆ ซึมซับและทำจนเป็นกิจวัตร
- สังเกตุเด็กเป็นรายบุคคล ด้านพัฒนาการต่างๆ ด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา
- เข้าช่วยเหลือในบางจังหวะ หากเด็กร้องขอ หรือเมื่อการเล่นนั้นอันตราย
- ไม่ชี้นำการเล่น เพื่อให้เด็กได้เลือกเล่นเอง ลดคำพูด คำสั่ง ใช้สัญลักษณ์อื่น เช่น เพลง คำคล้องจอง
- เป็นเพื่อนคู่คิดรับฟังปัญหา และติดตามผลเมื่อเกิดข้อขัดแย้งระหว่างเล่น ให้พื้นที่เด็กได้พูดคุยแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้เด็กได้คลี่คลายภาวะอารมณ์เพื่อปรับตัวปรับใจ ไปสู่การเล่นกับผู้อื่นได้
- ไม่ด่วนตัดสินถูก-ผิด

หลังเล่น แม่ครูพาสรุปบทเรียนอย่างไร

หลังจากการเล่นทุกครั้ง เด็กๆ จะยังจดจำประสบการณ์ของตนเองได้อยู่ ครูจึงชวนเด็กๆ มาถ่ายทอดความรู้ที่สดใหม่นั้นด้วยกัน ด้วยวิธีการต่างๆ

- พูดคุย สนทนา จะล้อมวง หรือสอบถามรายบุคคลก็ได้ ให้เด็กได้ถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการเล่าเรื่อง เด็กจะร้อยเรื่องราวต่างๆ ออกมาให้ฟัง ครูฟังแล้วนำไปบันทึก เพื่อคอยสังเกตพัฒนาการ
- ชวนกันบันทึกความทรงจำ ด้วยงานวาด-งานปั้น ถ่ายทอดรายละเอียดจากการสังเกตของเด็ก สิ่งที่เด็กชื่นชอบ ประทับใจ สะดุดใจ จะถูกเปิดเผยออกมา

การบันทึกร่องรอยของการเรียนรู้นี้ จะทำให้แม่ครูเห็นพัฒนาการของเด็กในแต่ละคน ซึ่งแม่ครูจะสามารถเข้าไปช่วยเหลือได้ละเอียดมากขึ้น และเข้าใจเด็กแต่ละคนมากขึ้น

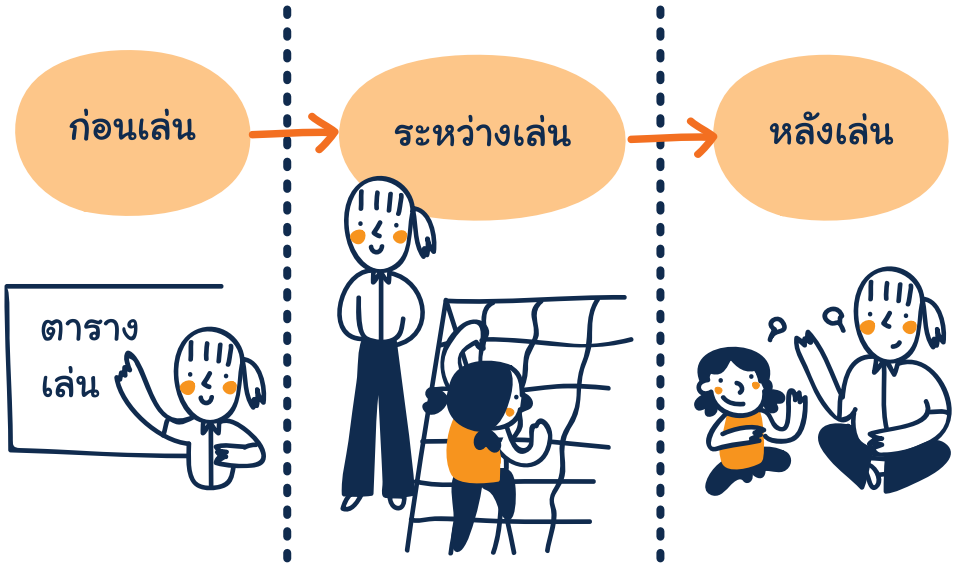

“สุดท้ายเด็กจะเป็นคนที่พึ่งตนเองได้ และเป็นที่พึ่งพาของผู้อื่นได้ พึ่งตนเองคือไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น อยู่ด้วยตนเองได้ อยู่อย่างเหมาะสม กินอย่างเหมาะสม จะเป็นคนที่ สุขง่าย ทุกข์ยาก”

ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์

ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย สถาบันอาศรมศิลป์

เรื่องเล่าข้างสนามเด็กเล่น

ทำอย่างไรดี : เด็กเล่นน้อย ไม่เล่น

เด็กบางคนชอบนั่งเล่นอยู่ที่เดิมๆ แต่ไม่เคยออกไปเล่นเครื่องเล่นอย่างอื่น หรือจุดอื่นเลย ตัวอย่างเช่น เด็กคนอื่นสามารถโหนเชือกได้ ปีนได้ แต่ยังมีเด็กบางคนที่ไม่เคยโหนเชือกเลย ชอบเล่นแต่พื้นราบอย่างเดียว ผลที่ตามมา คือ จะทำให้เด็กขาดทักษะในการเล่น-การสื่อสารกับผู้อื่น และร่างกายไม่ได้รับการพัฒนาทุกส่วน

เมื่อเป็นแบบนี้แม่ครูจะ..... ต้องพาเล่น โดยเล่นแบบเป็นเพื่อนเด็ก คอยให้กำลังใจ เช่น ถ้าวันก่อนโหนเชือกไม่ได้ วันนี้โหนได้แล้ว ก็ชมให้กำลังใจ พยายามให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นอย่างครบถ้วน

ทำอย่างไรดี : เด็กเล่นไม่เลิก

เมื่อถึงเวลาที่ต้องเลิกเล่น เด็กบางคนยังจดจ่อ อยากเล่น และยังสนุกกับการเล่นอยู่นั่น แม้มีกระดิ่งหรือสัญญาณจากครูก็ยังไม่เลิกรา และไม่ยอมกลับเข้าห้อง

เมื่อเป็นแบบนี้แม่ครูจะ..... ต้องคอยส่งสัญญาณให้เด็กคนนี้ก่อนคนอื่นๆ ต้องมีการแจ้งล่วงหน้า เช่น ครูเดินไปบอกว่าเหลืออีก ๑ นาที หรือเหลืออีกครั้ง ให้เตรียมตัวละมือจากของเล่น กำหนดข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งแม่ครูจะทำแบบนี้ได้ก็จะต้องรู้นิสัยเด็กแต่ละคน

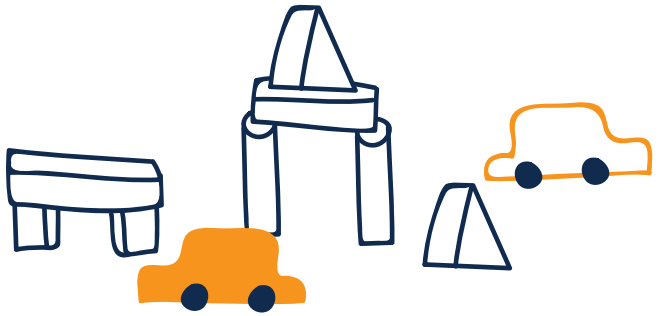

ทำอย่างไรดี :

เด็กเล่นไม่นาน เล่นแล้วเลิก เล่นไม่จบแล้วเปลี่ยน

เด็กบางคน เล่นของเล่นแล้วเปลี่ยนบ่อย ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ เป็นเด็กที่หมดความสนใจได้ง่าย เป็นลักษณะของความจับจด หากปล่อยไว้ต่อไปเขาจะไม่กล้าสู้กับเรื่องยาก จะยอมแพ้กับทุกอย่างได้ง่าย

เมื่อเป็นแบบนี้แม่ครูจะ..... ให้ความช่วยเหลือ โดยช่วงแรกๆ ครูก็พาเล่นก่อน ให้เขาลองทำก่อนให้รู้ว่าเขาทำได้ ชื่นชมมองความดีงามในตัวเด็ก เช่น วันก่อนโหนบาร์ได้นิดหน่อย แต่วันนี้โหนได้นานกว่า ชมว่าเก่งกว่าตัวเองคนเมื่อวานอีก แม่ครูต้องช่วยหล่อเลี้ยงความจดจ่อไว้ให้คงอยู่กับเด็ก คอยให้กำลังใจ ทีละนิด เด็กจะอยากทำได้นานกว่าเดิม เพราะเด็กต้องการพลังเชิงบวก

ทำอย่างไรดี : เด็กตีกัน ทะเลาะกัน

เมื่อเล่นด้วยกัน ก็มีแย่งของเล่นกันบ้าง เล่นแล้วไม่ถูกใจกันบ้าง มีกระทบกระทั่งกัน

เมื่อเป็นแบบนี้แม่ครูจะ..... เข้าไปจับแยกก่อน จะเข้าไปสอบถามความรู้สึกเด็กๆ ว่ารู้สึกอย่างไร เหตุการณ์แบบนี้จะแก้ไขอย่างไร ถ้าทำแบบนี้จะส่งผลต่อใครบ้าง ให้เด็กฟังความรู้สึกตัวเองก่อน โดยมีแม่ครูช่วยคลายอารมณ์ ช่วยเรียบเรียงเหตุการณ์ และอยู่เคียงข้างคอยรับฟัง

“การเล่นจะเป็นครูสอนเด็กเอง เป็นการสอนให้เด็กเรียนรู้ผ่านของจริง เรื่องจริง เรื่องในชีวิตที่เขาต้องเผชิญด้วยตัวเอง โดยที่ครูอย่างเราไม่ต้องสอน แต่ครูไม่ได้หนีหายไปไหน ครูยังคอยสังเกต เฝ้ามอง รู้จังหวะของการเข้าช่วยเหลืออย่างเหมาะสม”

ครูเรวดี ดุงศรีแก้ว ครูใหญ่ฝ่ายอนุบาล โรงเรียนรุ่งอรุณ

หัวใจของการทำสนามเด็กเล่น

“หัวใจ”ของการมีส่วนร่วม

บ ว ร

“รวบรวมความสามัคคีในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้ได้สนามเด็กเล่นที่ยั่งยืน มีความหมาย มีคนดูแล เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเด็กปฐมวัยของชุมชน โดยมีเป้าหมายให้เด็กได้เล่นอย่างมีความสุข”

อ.ดิสสกร กุนธร
สถาปนิก ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์ประกอบของสนาม (น่าเล่น)

- อากาศถ่ายเท
- มีแสงแดดเข้าถึง
- ไม่อยู่ในที่ลับตา
- มีคนคอยดูแลเสมอ
- มีต้นไม้ใหญ่เพื่อเป็นร่มเงาให้กับสนาม สร้างอากาศบริสุทธิ์ ไม่มีหนาม ไม่มียาง เช่น ต้นประดู่ ก้ามปู ต้นไทร ต้นมะขาม หรือไม้เลื้อยใหญ่ เช่น ต้นอรพิม
- มีลานหญ้า ลานทราย ให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- มีบ่อน้ำตื้น หรือน้ำพุ เพราะน้ำจะทำให้ละลายความเครียด คลายร้อน

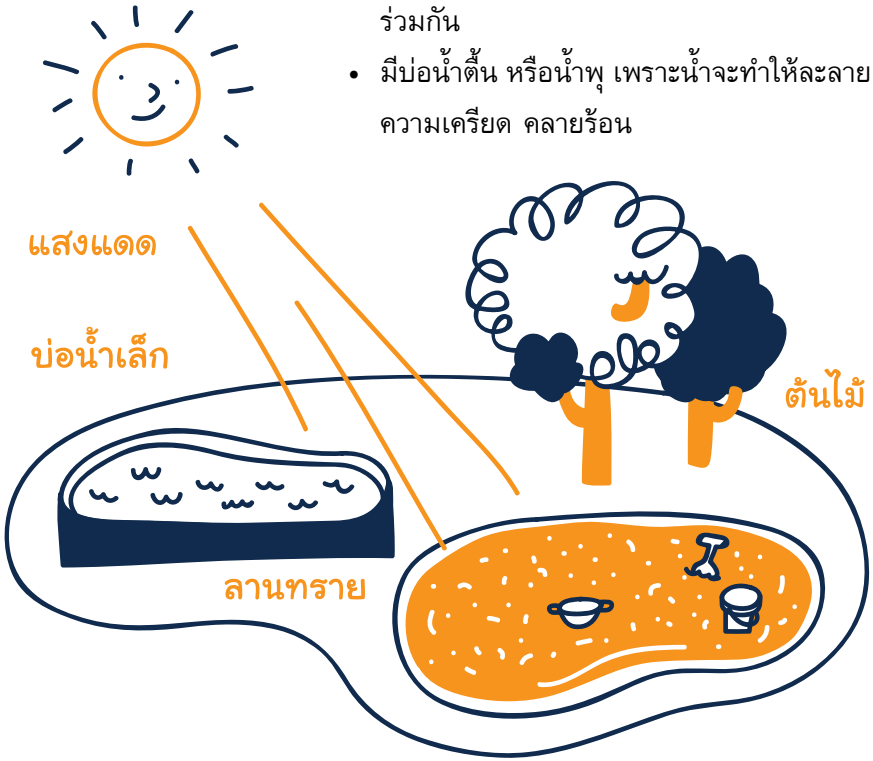

ทั้งนี้ขนาดสนามเด็กเล่นจะมีขนาดเท่าใด ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่นั้นๆ และเน้นการนำเอาวัสดุในท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้แล้ว มาสร้างสนามเด็กเล่น

ตัวอย่างการทำสนามเด็กเล่น

ด้วยพลัง บ้าน-วัด –โรงเรียน (บ ว ร)

การให้โอกาสเด็กๆ ได้พัฒนาศักยภาพของตัวเองผ่านการเล่น การเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ มิใช่บทบาทหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ทุกคนที่แวดล้อมตัวเด็ก

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนรวมในการทำสนามเด็กเล่น นอกจากจะสร้างพื้นที่เล่น พื้นที่สร้างปัญญาให้กับเด็กๆ แล้ว ยังเป็นกุศโลบายให้ผู้ใหญ่ในชุมชนตระหนักถึงบทบาทของตนเองต่อเด็ก และได้ใช้ศักยภาพของตนเองร่วมกับชุมชน สร้างชุมชน บ้าน - วัด - โรงเรียน (บ ว ร) ที่มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมกันคิดออกแบบพื้นที่เล่นให้เหมาะกับลักษณะพื้นที่และความต้องการในชุมชนของตนเอง เด็กเองก็รู้สึกถึงความรักความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของจิตใจที่เข้มแข็ง

ดังตัวอย่าง

โรงเรียนอนุบาลวัดธาตุทอง กรุงเทพฯ

“เปลี่ยนกองขยะ เป็นสนามแห่งปัญญา”

พ่อแม่ ผู้ปกครอง วัด และโรงเรียน ร่วมมือกันเปลี่ยนพื้นที่หลังวัดที่รกร้างทรุดโทรม เคยเป็นที่ทิ้งเศษวัสดุก่อสร้างให้กลายเป็นสนามเด็กเล่น เติมต้นไม้ บ่อน้ำ ลานทราย นำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์

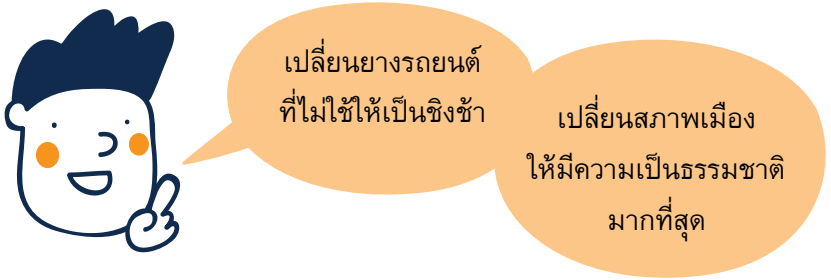

ขอขอบคุณ ข้อมูลจาก อาจารย์ดิสสกร กุนธร
สถาปนิก ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

โรงเรียนบ้านแม่ลิด จ.แม่ฮ่องสอน

“เพิ่มพื้นที่เล่นในป่า เพิ่มปัญญาในธรรมชาติ”

โรงเรียนตั้งอยู่บนพื้นที่สูงชัน อาคารเรียนลดหลั่นตามไหล่เขา มีต้นไม้ป่าเขา ลำธารเป็นต้นทุนธรรมชาติ เป็นพื้นที่เล่นที่ท้าทาย สร้างจินตนาการ แต่เครื่องเล่นยังไม่เหมาะกับพัฒนาการของเด็กๆ จึงเกิดโครงการความร่วมมือระหว่าง พ่อแม่ผู้ปกครอง วัด โรงเรียน รวมทั้งอาจารย์และนักศึกษาจากสถาบันอาศรมศิลป์ ในการทำ **“สนามเด็กเล่นบนดอยสูง”**

วิธีทำสนามเด็กเล่นอย่างง่าย

ลานทราย

ลานโล่ง ให้ได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการเล่นทราย ครูพามาอ่านนิทาน หรือลานวิ่งเล่น

เด็กได้

- ได้ออกกำลังแขน นิ้วมือ ด้วยการขุดทราย ปั้นทราย
- ได้ฝึกใช้ภาษาที่มาจากความรู้สึกนึกคิด เพื่อสื่อสารกับเพื่อนซึ่งเป็นการเรียนรู้ภาษาที่เป็นธรรมชาติที่สุดของเด็ก
- ได้ลองเล่นสมมุติจากอุปกรณ์จริง การทำงานกลุ่ม การเล่นยิ่งเป็นจริงมากเท่าไร สมองก็ยิ่งพัฒนา

อุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้านเก่าๆ ชำรุด ที่คุณแม่ไม่ใช้
กลายเป็นของเล่นใหม่ๆที่เด็กๆ โปรดปรานมาก
เพราะได้ลองเล่นเลียนแบบผู้ใหญ่
คุยไปเล่นไป
ฝึกใช้ภาษาที่มาจากความรู้สึกนึกคิด

ว้าว! ง่ายๆ แค่นี้ก็มีอุโมงค์ให้เล่นแล้ว

แค่เห็นเนินดิน เด็กๆ ก็อยากจะถอดรองเท้าวิ่งเล่น
ดินนุ่มๆ เย็นๆ ช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสที่ฝ่าเท้า

กระตุ้นการรับรู้และพัฒนาการทางสมอง

แถมยังเข้าใจธรรมชาติ (คุณสมบัติ) ของดินได้
โดย...ไม่ต้องสอน

อุโมงค์ดิน-เนินดิน

ความปลอดภัยเบื้องต้น
เครื่องเล่นต้องมีพื้นที่ระยะห่าง
จากสิ่งอื่น ขั้นต่ำ 1.5 เมตร

เน้นวัสดุจากธรรมชาติ
ใช้ไม้ ใบจาก เศษไม้

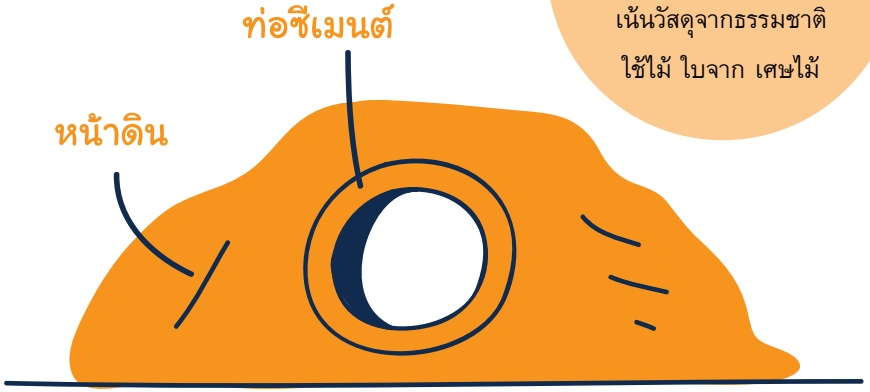

ขนาด 3x4 เมตร
ท่อขนาด 1x1 เมตร
***ขั้นต่ำ**

ใช้การโบกดิน ปั้นดิน
ทุบดิน ตกแต่งทางขึ้นลง

ดิน

- ใช้หน้าดิน (ดินที่สามารถเพาะปลูกได้) เพื่อความปลอดภัย เพราะไม่มีสิ่งแปลกปลอมผสมอยู่ เช่นขยะ หรือเศษวัสดุก่อสร้าง
- หน้าดิน จะมีดินร่วนผสมดินทราย ทำให้ปั้นได้ง่าย ทุบได้ ตกแต่งได้

ท่อซีเมนต์ ขนาด 1 x 1 เมตร

เด็กได้ ได้ความมั่นใจ การลอดผ่านจากอุโมงค์ ด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่ง สร้างความกล้า ได้ฝึกทรงตัว ด้วยการเดินบนเนิน หรือวิ่งขึ้นเนิน

บันไดลิง

ต้นไม้ใหญ่
กิ่งแข็งแรง รับน้ำหนักได้

เชือกอวนยักษ์
(เชือกโพลีเอสเตอร์) ขนาดศูนย์กลาง 25 มิลลิเมตร ขึ้นไป มัดเป็นปม ให้ปลายเชือกสูงจากพื้นเล็กน้อย

เด็กได้
ได้ฝึกใช้กกำลังตนเอง ใช้ข้อมือ กำลังแขน เท้า ในการจับยึดเชือก เหนี่ยวตัวเองขึ้นไปกับบันไดเชือก

ถ้าเห็นการเล่นที่เสี่ยงอันตราย
แนะนำให้เด็กๆ ให้รู้จักอันตราย รู้จักระวัง
แต่ไม่ใช่ห้ามเล่น

ในเครื่องเล่นมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ซ่อนอยู่
ไม่ใช่แค่...สนุกกับจินตนาการ
แต่ยังได้ทำความเข้าใจเรื่องแรงและจุดศูนย์ถ่วง
แบบง่ายๆ แม้ไม่รู้จักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์

ม้าโยกล้อรถยนต์

ขนาด 2 ที่นั่ง

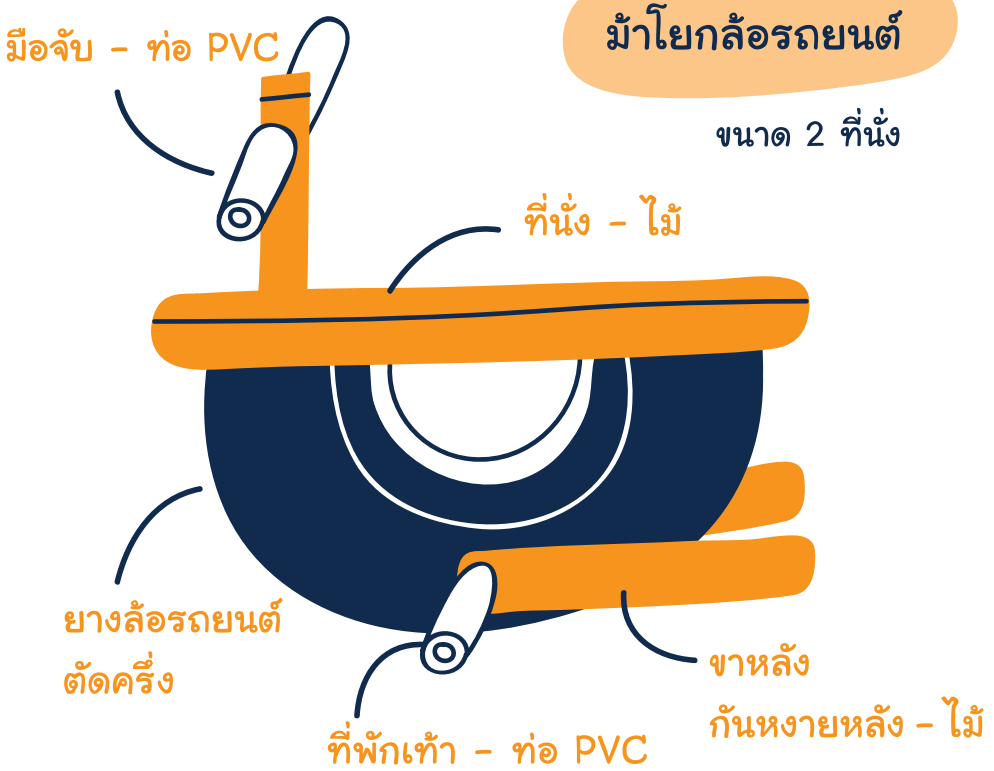

วัสดุ

1. ล้อรถยนต์
   - ตัดครึ่ง ด้านข้างในล้อรถถ่วงด้วยของหนัก เช่นไม้ หิน
2. แผ่นไม้
   - ที่นั่ง
   - ขาหลัง กันหงายหลัง
3. ท่อ PVC
   ทำที่จับด้านบน และที่วางเท้าด้านล่าง

เด็กได้ ได้ฝึกใช้กกำลังตนเอง การโน้ม ได้รู้ว่าการออกแรงช้าเร็วขึ้นอยู่กับกำลังของตน ฝึกระวังตนไม่ให้ล้มหรือ หงายหลัง จะทำให้การทรงตัวดีขึ้น

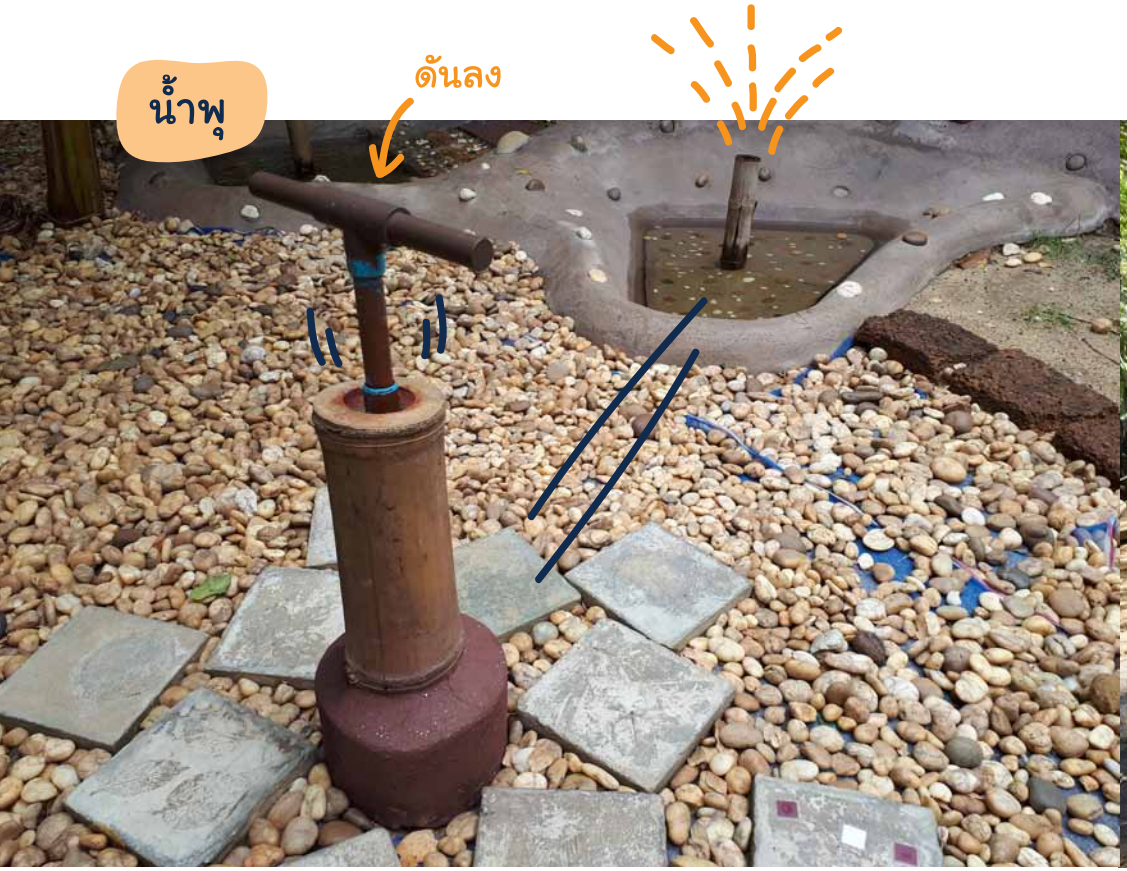

วัสดุ

1. ฐาน กระบอกไม้ไผ่ หรือท่อ PVC
2. มือจับที่ดันลม ท่อ PVC

- ฐานกระบอกฝั่งดิน ต่อท่อน้ำไว้ใต้พื้นดิน โดยเชื่อมต่อไปยังกระบอกน้ำอีกฝั่ง
- หลักการทำงานเดียวกับกระบอกฉีดน้ำทั่วไป คือ การอัดอากาศเอาไปดันน้ำในท่อ ให้พุ่งออกมาอีกทางหนึ่ง
- การออกแบบการเล่นน้ำแบบนี้จะเชื่อเชิญและท้าทายให้เด็กได้เล่นมากขึ้น

เด็กได้ ใช้กำลังข้อมือ รู้จักแรงดันน้ำ เห็นปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของน้ำ ได้ถามต่อ ได้เล่นกับน้ำ

เชือกอวนยักษ์

(เชือกโพลีเอสเตอร์) สองขนาด

- เส้นหลักขนาดศูนย์กลาง 25 มิลลิเมตร ขึ้นไป
- เส้นสานขนาดศูนย์กลาง 15 มิลลิเมตร ขึ้นไป

มัดเป็นปมเงื่อน (เงื่อนพิรอดหรือตะกรุดเบ็ด)

เด็กได้ ใช้กำลังทั้งร่างกาย อวัยวะส่วนต่างๆ ทำงานประสานกัน ตั้งแต่ข้อมือ ข้อเท้า แขน และขา ในการจับยึด เหนี่ยวตนเอง ดันตนเอง รู้จักการกะกำลังตน คิดวางแผนการเล่น เสริมสร้างทั้งพลังกายพลังใจในการข้ามผ่านอุปสรรค

ทรงตัวบนท่อนไม้

ท่อนไม้ หรือตอไม้

- ขนาดท่อนไม้ กว้างพอดีเท้าของเด็ก
- ฝังดินลงไป 30 เซนติเมตร
- ท่อนแรกถึงท่อนกลางสูงขึ้นตามลำดับ 5 เซนติเมตร อีกด้านลดลงตามลำดับเช่นเดียวกัน

หรือจะเอาไม้ท่อนยาวๆ วางแนวนอนลงกับพื้นให้เด็กได้ฝึกเดินทางยาวบนไม้เลยก็ได้ยิ่งเชิญชวนและท้าทายให้เด็กอยากเล่นมากขึ้น

เด็กได้ ฝึกเดินทรงตัว
รู้จักรักษาสมดุลร่างกาย
เดินให้ตรง ไม่ให้ล้ม

ศาลาพักใจ

โครงสร้างศาลา

1. ไม้ ทำเสา และโครงหลังคา ไม่มีฝาบ้าน เพื่อให้โล่ง มองเห็นเด็กได้ง่าย
2. ตับจากมุงหลังคา

วัสดุธรรมชาติ กันร้อน ระบายอากาศได้ดี

อาจจะเสริมเก้าอี้เข้าไปให้ได้นั่งเล่นจะทำให้มีความรู้สึกเหมือนบ้านมากขึ้น

เด็กได้ รู้จักโครงสร้างของบ้านเพราะเป็นการจำลองบ้านอย่างง่ายมาให้เด็กได้สัมผัส ได้เล่นบทบาทสมมุติภายในบ้าน

ฝึกความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ หากเล่นกันหลายคนจะฝึกภาษาการสื่อสาร การแบ่งงาน

ทำอย่างไรให้เข้าถึง “คุณค่า”
มองการเล่นของเด็ก ให้เป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม

การเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม
Holistic Learning
คือ
เรียนรู้ครบทุกมิติ

ต้องมีปฏิสัมพันธ์

กับ **เพื่อน** | กับ **ผู้ใหญ่** | กับ **สิ่งแวดล้อม**

ผ่านการ “เล่น” → **สนุก!** → **เวลาทอง!** ช่วงเวลาที่สมอง พร้อมเรียนรู้ที่สุด

เปิดโอกาสให้เด็กมีเวลาเล่นอิสระ โดย...

- จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเล่น ปลอดภัย
- ให้เด็กได้เรียนรู้การป้องกันอันตราย
- วางใจเด็ก อย่าปกป้องมากเกินไป ให้เด็กได้เผชิญในระดับที่เข้ารับได้
- รอเป็น รู้จังหวะการเข้าช่วยเหลือ

ความรู้ HEAD

- **ความรู้ด้านภาษา** : ฝึกฝนการใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ ภาษาจากความรู้สึกนึกคิด
- **ความรู้ด้านคณิตศาสตร์** : ลำดับก่อนหลัง การต่อแถว จำนวนการนับ ใหญ่-เล็ก รูปร่าง รูปทรง ปริมาตร
- **ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์** : วิทยาศาสตร์ง่ายๆ ในชีวิต รู้จักสังเกตการเปลี่ยนแปลง เช่น เปียกแห้ง

ทักษะ HAND

- **ทักษะด้านร่างกาย** : กล้ามเนื้อมือ ตา สัมพันธ์
- **ทักษะ EF** : ความจำใช้งาน (ทำซ้ำๆ จำได้) , ความยืดหยุ่นทางความคิด ปรับเปลี่ยน พลิกแพลงการเล่น, การควบคุมอารมณ์ การแก้ปัญหา
- **ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น** : เรียนรู้วิธีที่จะเล่นกับเพื่อน

จิตสำนึกดี HEART

ต่อตนเอง

- เคารพกติกาการเล่น
- มีวินัยในตัวเอง
- เปลี่ยนความกลัวเป็นความกล้า
- รู้จักพึ่งพาตัวเอง
- รับรู้ความสามารถตัวเอง มีความสุข ภูมิใจ เห็นคุณค่าในตัวเอง

ต่อผู้อื่น

- มีน้ำใจ แบ่งปันกันเล่น
- เห็นคุณค่าของผู้อื่น

ยิ่งเล่น = ยิ่งเรียนรู้

แบบสังเกตพัฒนาการ

ชื่อ.....อายุ.....ปี

งาน/กิจกรรม: .....

ความรู้ทางภาษา: สังเกตการพูดคุยขณะทำงานร่วมกับครูและเพื่อน

- **การเข้าใจความหมาย** คำที่ครูเน้นให้เกิดความเข้าใจจากงานนี้มีอะไรบ้าง ระบุ.....
  .....
- **การพูดสื่อสารเป็นประโยค**กับเพื่อนๆ และครู ขณะทำงานเป็นอย่างไร ลักษณะประโยค.....
  .....
- อื่นๆ.....

ความรู้ทางคณิตศาสตร์: ลำดับ ขั้นตอน จำนวน การจัดกลุ่ม

- การทำงานตามลำดับขั้นตอน.....
  .....
- การนับจำนวน .....
- การจัดกลุ่ม .....
- อื่นๆ.....

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์:

- ความช่างสังเกตของเด็ก.....
- ตั้งคำถาม.....
- เรื่องที่เด็กสนใจ.....
- อื่นๆ.....

ทักษะด้านร่างกาย:

- กล้ามเนื้อ.....
- มิติสัมพันธ์ (การทำงานร่วมกันของส่วนต่างๆ) เช่น.....
  .....
- อื่นๆ.....

ทักษะEF:

- ความจำใช้งาน.....
- ความคิดยืดหยุ่น พลิกแพลง.....
- การควบคุมตนเองทำงานจนสำเร็จ .....
- การวางแผน.....
- อื่นๆ.....

ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น:

- การสร้างปฏิสัมพันธ์.....
- การแก้ปัญหา.....
- อื่นๆ.....

- มีวินัยในตัวเอง (รู้เวลา รู้หน้าที่).....
- รู้ศักยภาพของตัวเอง .....
- ภูมิใจ เห็นคุณค่าในตัวเอง .....
- มีน้ำใจช่วยเหลืองานส่วนรวม .....
- อื่นๆ.....

ตัวอย่าง แบบสังเกตพัฒนาการ

ชื่อ.....*น้องก้อย*.....อายุ.....*๓*.....ปี

งาน/กิจกรรม: .....*เล่นชิงช้า*.....

ความรู้ทางภาษา: สังเกตการพูดคุยขณะทำงานร่วมกับครูและเพื่อน

- **การเข้าใจความหมาย** คำที่ครูเน้นให้เกิดความเข้าใจจากงานนี้มีอะไรบ้าง ระบุ.....*ชิงช้า เข้าแถว รอคิว*.....
  .....
- **การพูดสื่อสารเป็นประโยค**กับเพื่อนๆ และครู ขณะทำงานเป็นอย่างไร ลักษณะประโยค.....*ใช้ประโยคที่มีครบทั้งประธาน กิริยา กรรม สามารถบอกความต้องการได้ว่าอยากเล่นชิงช้า*.....
- อื่นๆ.....

ความรู้ทางคณิตศาสตร์: ลำดับ ขั้นตอน จำนวน การจัดกลุ่ม

- การทำงานตามลำดับขั้นตอน.....*ขึ้นชิงช้าได้เอง จับให้แน่นก่อนแกว่ง*.....
  .....
- การนับจำนวน .....*นับจำนวนครั้งของการแกว่งยังไม่ได้*.....
- การจัดกลุ่ม .....
- อื่นๆ.....

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์:

- ความช่างสังเกตของเด็ก.....*ถ้าแกว่งแรงๆ จะเหวี่ยงไปไกล*.....
- ตั้งคำถาม.....
- เรื่องที่เด็กสนใจ.....
- อื่นๆ.....*ทดลองแกว่งตามแบบเพื่อน*.....

ทักษะด้านร่างกาย:

- กล้ามเนื้อ.....*มือยังไม่ค่อยแข็งแรง การจับยังไม่ถนัด*.....
- มิติสัมพันธ์ (การทำงานร่วมกันของส่วนต่างๆ) เช่น.....*จังหวะการแกว่ง เหวี่ยง ยังทำเองได้ไม่มาก..แต่มีความพยายาม*.....
- อื่นๆ.....

ทักษะEF:

- ความจำใช้งาน.....
- ความคิดยืดหยุ่น พลิกแพลง.....
- การควบคุมตนเองทำงานจนสำเร็จ .....*งอแงเล่นไม่ยอมเลิก*.....
- การวางแผน.....
- อื่นๆ.....

ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น:

- การสร้างปฏิสัมพันธ์.....*รู้จักขอเพื่อนเล่นด้วย*.....
- การแก้ปัญหา.....*ยังทำได้ไม่ดีนัก*.....
- อื่นๆ.....

- มีวินัยในตัวเอง (รู้เวลา รู้หน้าที่).....*ยังเอาชนะใจตัวเองไม่ได้ เล่นไม่ยอมเลิก*.....
- รู้ศักยภาพของตัวเอง .....
- ภูมิใจ เห็นคุณค่าในตัวเอง .....
- มีน้ำใจช่วยเหลืองานส่วนรวม .....
- อื่นๆ.....*มีความกลัวขณะเหวี่ยงชิงช้า แต่ก็อยากเล่น*.....

ภาคีเครือข่าย

- โรงเรียนรุ่งอรุณ
  โทร ๐-๒๘๗๐-๗๕๑๒-๓ โทรสาร ๐-๒๘๗๐-๗๕๑๔
  https://www.roong-aroon.ac.th/
  https://www.facebook.com/roongaroonschool

- อนุบาลบ้านรัก
  โทร ๐-๒๓๙๒-๘๘๐๗
  https://www.facebook.com/Anubarnbaanrak/

- มูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
  https://www.facebook.com/wisdom.playground.foundation/

- โครงการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก โดยหลักสูตรศึกษาศาสตร์ สถาบันอาศรมศิลป์
  โทร ๐-๒๔๙๐-๔๗๔๘-๕๔
  www.arsomsilp.ac.th

- สำนักพิมพ์สานอักษร
  https://www.facebook.com/saanaksornbook/

ครูหัวใจใหม่

โครงการสื่อสร้างสรรค์
เพื่อการเรียนรู้อย่างองค์รวม

หนังสือชุด
ครูชุมวัย หัวใจแม่

ดาวน์โหลดหนังสือ
และรับชมวิดีทัศน์
www.holisticteacher.net

ชุดวิดีทัศน์สื่อสร้างสรรค์
การศึกษาองค์รวม (ครูหัวใจใหม่)
Arsomsilp Channel